

EEN NIEUWE ONTWIKKELING IN ONZE KENNIS

VAN EUROPESE MARIENE SLAKKENHUIZEN

door

A. Verduin

Dit stukje is geschreven naar aanleiding van een interessante, nog niet gepubliceerde ontdekking die Dr J.J. van Aartsen kort geleden deed bij de studie van kleine gastropodenschelpen uit de Middellandse Zee. Om deze ontwikkeling in perspectief te plaatsen, zal ik echter eerst in grote lijnen de geschiedenis van onze kennis van Europese mariene schelpen schetsen.

Zoals bekend, is Linnaeus degeen geweest die de taxonomie zijn huidige vorm heeft gegeven. Hij voerde de binominale nomenclatuur in, waarbij de eerste naam, de geslachtsnaam, de groep van soorten aanduidt waartoe een bepaalde soort lijkt te behoren, en waarbij de tweede naam de eigenlijke soortnaam is. Voorts beschreef Linnaeus tal van soorten, waaronder veel schelpen. Helaas waren deze beschrijvingen veelal tamelijk summier, waardoor de betreffende soort er lang niet altijd met zekerheid uit is te herkennen. Ook kan het soortbegrip dat Linnaeus hanteerde nog niet erg geavanceerd geweest zijn, want Darwin moest nog worden geboren. Al deze kenmerken van Linnaeus' stijl hebben tot op heden doorgewerkt. Niet alleen is de binominale nomenclatuur nu algemeen aanvaard, maar ook wordt het werk van bekende auteurs als Monterosato, Locard en F. Nordsieck gekenmerkt door uiterst summiere beschrijvingen en een weinig wetenschappelijk soortbegrip. Zulks heeft aanmerkelijk bijgedragen tot de chaos en verwarring die onze kennis van vooral de kleinere soorten heden ten dage te zien geeft. Het lijkt wel of deze chaos en verwarring lange tijd remmend hebben gewerkt op de ontwikkeling van de Europese mariene malacologie. Want nadat de vorige eeuw een enorme aktiviteit te zien had gegeven wat betreft het beschrijven en benoemen van de Europese mariene malacofauna, valt uit de eerste helft van onze eeuw betrekkelijk weinig nieuws te melden op het gebied van de taxonomie der Europese schelpen. Enkele 'nakomertjes', zoals het werk van Pallary in Marokko en Tunesië, uitgezonderd.

Pas kort na het midden van deze eeuw begon zich nieuwe aktiviteit af te tekenen. Het resultaat van anatomisch onderzoek aan enkele kleine Europese mariene huisjesslakken werd gebruikt voor taxonomische doelen. Er verschenen met de elektronenmicroscopie gemaakte foto's van de topwindingen van tal van soorten. En, last but not least, leefde de belangstelling voor Europese mariene schelpen sterk op doordat de toegenomen welvaart velen in staat stelde ver van huis te verzamelen.

Van het een kwam het ander. Degenen die in verre landen hadden verzameld ontdekten dat ze een deel van hun materiaal niet bevredigend op naam konden brengen, en gingen proberen wat orde in de taxonomische chaos te brengen. Tal van publicaties, waarvan vele

in BASTERIA en CONCHIGLIE/BOLLETTINO MALACOLOGICO waren het gevolg. Onder meer door Van Aartsen en mij werd daarbij intensief gebruik gemaakt van de kenmerken van de topwindingen, die een belangrijk hulpmiddel bleken te zijn bij het ordenen van de geslachten Rissoa, Turbonilla en Mangelia. Bij het geslacht Rissoa werd het bestaan van tweeling-soorten aangetoond, die vaak slechts aan de afmetingen van de topwindingen met zekerheid zijn te onderscheiden. Onder tweeling-soorten verstaat men soorten die, al dan niet toevallig, zoveel op elkaar gelijken dat ze lange tijd niet scherp werden onderscheiden. Er zijn nogal wat aanwijzingen dat het bestaan van tweeling-soorten binnen het geslacht Rissoa geen toeval is, maar dat de ene partner van een paar tweeling-soorten uit de andere is ontstaan.

De laatste ontwikkeling is dat Van Aartsen met behulp van een electronen-microscop de topwindingen van enkele Mediterrane Alvania- en Cingula-soorten fotografeerde en daarmee aantoonde dat ook binnen die geslachten tweeling-soorten bestaan, die duidelijk verschillen wat betreft de sculptuur van de protoconch, maar die wat betreft de rest van de schelp slechts minimale verschillen vertonen. Dit bevestigt nog eens dat niet alleen de vorm en grootte van de topwindingen van essentieel belang zijn voor de taxonomie van mariene gastropoden-schelpen, maar ook de sculptuur van die topwindingen.

Ongetwijfeld zullen er lezers zijn die zich afvragen waarom anatomische- en radula-kenmerken nog altijd bijna volledig ongebruikt blijven bij de taxonomie van Europese mariene gastropoden, terwijl toch steeds duidelijker blijkt dat geen enkel kenmerk ongestraft mag worden verwaarloosd. Het antwoord is eenvoudig. Schelpen zijn in grote aantallen in verzamelingen aanwezig, zijn de dragers van veel belangrijke kenmerken en kunnen betrekkelijk gemakkelijk worden bestudeerd. Het ligt derhalve voor de hand van die schelpen zoveel mogelijk te leren. Anatomisch onderzoek kan daar op elk moment op inhaken, zodra er materiaal en mankracht voor beschikbaar is. Daarnaast is er trouwens ook behoefte aan meer kennis inzake biotoop en voedsel der verschillende soorten, en inzake de kleurpatronen der weke delen.